

kleinkinderen (nog) joden zijn'. Met andere woorden: zullen de eerstelingen niet altijd eenlingen blijven? De Ruiter heeft een belangrijke problematiek op uitstekende wijze onder woorden gebracht.

J. van Gelderen

J.C. Sturm, *Een goede gereformeerde opvoeding, over neo-calvinistische moraalpedagogiek (1880-1950), met speciale aandacht voor de nieuw-gereformeerde jeugdorganisaties*. Proefschrift, verdedigd aan de Vrije Universiteit; Kampen 1988, f 43,50.

Leven en werk van prof.dr. Jan Waterink, een Nederlandse pedagoog, psycholoog en theoloog (1890-1966) onder redactie van dr. J.C. Sturm; Kampen 1991, f 22,50.

De hierbij aangekondigde publicaties zijn de aandacht waard, als uiting van piëteit jegens met name de persoon, arbeid en invloed van prof.dr. J. Waterink (1890-1966). Te Kampen als gereformeerd predikant opgeleid, zou hij vooral als pedoloog aan de Vrije Universiteit (1926-1961) bekend worden en naam maken.

In zijn proefschrift *Een goede gereformeerde opvoeding*, over de moraalpedagogiek uit de periode 1880 tot 1950 van toch voornamelijk de Gereformeerde Kerken (andere kerken van gereformeerde signatuur blijven vrijwel geheel buiten beschouwing) bespreekt dr. J.C. Sturm de geestelijke ontwikkeling van de kring waarin Waterink optrad en met zachte hand opereerde. Van stille tot openlijke vernieuwer zag Waterink met de jaren een ontwikkeling rondom zich plaats grijpen, die hij uiteindelijk te ver vond gaan, omdat velen de confessioneel-gereformeerde overtuiging loslieten, waaruit deze kring ontstaan was.

Dr. Sturm heeft deze ontwikkeling overigens boeiend geschetst. Ook wie het in terminologie en historische benadering niet in alles met hem eens is, zal veel in zijn dissertatie aantreffen dat hij niet wist, feiten en verschijnselen, die hij na lezing een betere plaats in zijn overwegingen kan geven.

Zijn gegevens zijn betrouwbaar, maar de auteur schenkt helaas geen aandacht aan de confessioneel-gereformeerden binnen en buiten de Gereformeerde Kerken die het - zoals Waterink zelf tenslotte! - met het resultaat van die ontwikkelingen *oneens* zijn, en zich daartegen blijven verzetten. Had hij dat wél gedaan, dan was er toch een pluriformer beeld ontstaan dan hij hier heeft weergegeven; dan was er wellicht reden geweest om aan zijn proefschrift nog een hoofdstuk toe te voegen. Maar misschien dat dr. Sturm daartoe later nog eens aanleiding zal vinden.